

Csontráry Kosztká Tivadar

1853 – 1919

FESTMÉNYEK ÉS VERSEK

Készült
a művész
halálának 60. évfordulójára

Összeállította: RUDNAI GÁBOR
Szerkesztette: Ruzicska Józsefné

Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest

Címkép: Tengerparti sétalovaglás

1. Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban – részlet

Ha az ember a teljes létet tudja magába,
a tudomány az ismert tudást hordozza fel.
A tétel gyakran található magára
a lecsüngő idő meséiben.

Tádé Sándor: Zarándoklás a cédrusokhoz
oratórium

2. Tengerparti sétalovaglás – részlet

A lecsüngő idő legelején az őskép,
az aranyállapot, kék ég fényes szemekben,
a lelkünkben levőt kicsalni levegővé,
az egészben lélegezni egyszer!

Tádé Sándor: Zarándoklás a cédrusokhoz

3. Őnarckép – részlet

Milyen kegyetlen vörös mély szemek,
akár a tengerek, úgy vonzanak.
Cikázik bennünk dac és rémület,
mint nagy vizekben nyugtalan halak.

Bényei József: Csontváry: Őnarckép

4. Őnarckép

Ő: a bábéli magasba emelt fej, gigászi
vörös szemgolyó a kételyek fölött,
világ-nagy vásznon ecset- és üstökös-egység,
ágyúzzák lentről a köznapi méretek . . .

Nagy László: Csontváry

5. A Nagy Tarpatok a Tátrában

. . . egyszeri csoda, a Nap fia ő, aki agyára
félveszi koronának a lángoló Kárpátokat!

Nagy László: Csontváry

6. Baalbek

Mezőnagyságú vászonra festett,
és mező lett a vászon,
völgyekké horpadt,
és felpúposodott, miként a Tátra . . .

Zarándokútra szentel,
hódolni egyetlen FA körül . . .

Hódolni,
mert a FESTŐ,
habókos teremtőnk a kiválasztottak sorából
szenvedélyes palettán kever minket:
valami hasonlót kell tenni,
vagy gerendát cipelni, mint a baalbeki tevé.

Bisztray Adám: Csontváry

7. Marokkói tanító

Figyelem! beszél az elárvult aszkéta mester,
sivatag korban új szépség, szakálla rostolt acél,
keze a nagy korszakok lapjait fordítja kínba,
Mona Lisa arany méhe már villámló görcs és aszály.

Nagy László: Csontváry

8. Mária kútja Názáretben

Ő örökké csobogó szent kút csodatévő
töltsd tele lágy remegéssel a nyílt ölü korsót
sebre ha cseppen cseppje begyógyul a bánat
gyűrűzik lassan a szívedig ér simulóban a hullám
halkul a jaj hol a habba merülten elomlik az emlék

Rudnai Gábor: Csontváry: Mária kútja Názáretben

A panaszfal bejáratánál Jeruzsálemben – részletek

9. Keze fején gyermeket tartó anya

– Uram, tekintsd e gyermeket,
az éhezéstől lesóványodott,
már kézfejemmel elbírom,
súlytalan, halálba röpülő madár, –
mosolygok, mert sírni nem tudok már.

10. Koldusasszony

– Öregségemre koldusbotra jutván
e pár fillér is ünnepszámba megy.
Uram, akad néhány pénzes számár,
vagy önként jótékonykodik,
vagy meglopom, –
bocsáss meg, élni kell.

11. Nők imakönyvvel

– Uram, ne szánd hazug szolgálódat,
kegyelmedet csak én hálálom meg,
oldozz fel, nem leszek szűkmarkú.
E rongyosoktól úgyse várhatsz semmit,
csak tetveket dobhatnak perselyedbe.

12. Öregember

... Magamba szállok, megtéptem szakállam,
sok hívságos vétekért vezeklek,
ítélj, add vissza lelkem békéjét.

13. A panaszfal bejáratánál Jeruzsálemben

... És vonul a zaklatott tömeg,
nem bűnösebb másnál, csak megtiportabb.
Hiába jajdul ének és fohász,
a szenvedésre minden szó kevés.

Részletek Rudnai Gábor: Csontváry: A panaszfal bejáratánál
Jeruzsálemben című verséből

14. Sétakocsikázás újholdnál Athénben

A hold ezüstje szétgurul,
cserépen csörren fönn a háztetőn.
A csipke-águ fákon átdereng
az éj, az ében váza, dísze,
a hervadt lámpafény.
Az ablakokban virrasztó magány,

de lenn a kőre koppanó paták
daloló árnyakat röpítenek.
Felleg száll a fellegvár fölé,
mint az ébrenlét fölé az álom.

Rudnai Gábor: Csontváry: Kocsikázás újholdnál Athénben

15. Castellammare di Stabia

Újabbán mindig megszűnök és nem vagy és nem vagyok,
a házakon merednek a vakablakok, vakablakok . . .

sehogy se szabadulhatok: köröskörül, köröskörül
a sok sugár, élő szalag kék múmiává tömörül.

Vele fekszem az éjbe le, vele kelek, vele kelek
és hallgató arcával is feleselek, feleselek,

vele közös a börtönöm. Kiáltani, kiáltani
kell, de körülkerítenek a fények szörnyű rácsai!

Gyurkovics Tibor: Csontváry

16. Öregember (Panaszfal – részlet)

Patikám, házam nincs nekem, gondolkodásom nincs nekem,
nem megyek át a tereken, mert nincs terem, mert nincs helyem . . .

nem száll a szél, nem gyors az út, a fű se zöld, a fű se zöld,
menekülök én szüntelen a belülről való elől . . .

Gyurkovics Tibor: Csontváry

17. Vihar a Nagy Hortobágyon

Átörökítve magát a világ velő-kötegebe,
lett magaslati hó, szűziség, lombzene, bilincstelen,

agyaras hegyi folyó, azúr vadkanok rohama,
új látomás a rónán, délibáb-rontó vihar,

tűnődve is őrlő jelenés, lidérc a tükörben . . .

Nagy László: Csontváry

18. A taorminai görög színház romjai

Thézeusz lassan indul napkeletnek
s az Ariadné-adta rőt fonallal
a horizonton egybeforr a hajnal.
Köröskörül leanderek remegnek.

Hatalmas istenek! de jó e játék,
neon-fények közé mítoszi árnyék,
mert önmagunk nyesett árnyától félünk.

Gyárfás Endre: Taormina

19. Magányos cédrus

De légy türelmes, – szólok hozzád, – vedd a Libanon
Ős cédrusát, e háromezeréves szüzet . . .
Tekintsd őt, – türelmes pártájával hajladox a szélben, nem jajong,
De bölcsen hallgat s vár, amíg a negyedik nagy évezredben
Kibonthatja gyümölcsét e nagyvilág elé. S tán ez a sorsod itt.
Ki fénnel sötétséget oszlat, holtat ejt s élőt emel,
Borulatodra majdan rátekin. Halld meg szavam!
En prófétáktól származom.

Füst Milán: A magyarokhoz

20. Magányos cédrus – részlet

JÓB SEBE RAJTAD ISTÁRÉ ÉS EKHATONÉ
JÉZUS SEBE S PROMETHEUSÉ SPARTACUSÉ
JOHANNA SZÜZÉ DÓZSA ÜSZÖK-KIRÁLYFIÉ
JAJ CSOKONAI KRÁTER-SEBE EDIT PIAFÉ
JAJ PETŐFI DÁRDA-SEBE VAN GOGH SEBE
JAJ MAJAKOVSZKIJ RUSZKI MEDVE-SEBE
JAJ AZ ATTILA MÁVAG-JEGYŰ ÁRVA SEBE
JAJ RADNÓTI GOLYÓ-FÜSTÖS TARKÓ-SEBE
JAJ DYLAN THOMAS TÖVISES SZEME-SEBE
JAJ A KERUB KONDOR ORKÁNHUZATŰ SEBE
JAJ KIKKEL A FÖLD S AZ ŰR LESZ TELE
JAJ A JELTELENEK ŐROKOSEN IZZÓ SEBE

Nagy László: Seb a cédruson

21. Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban

A szó helyett az ég az igazi ígézet,
a fűre olvadó vöröslő felhőtábor.
Az ember kézbeli szerszámával beszélget,
fülébe súg a föld és kérleli a végzet . . .
Oly bolt feszül fölöttem, mint a sátor.

Tádé Sándor: Zarándoklás a cédrusokhoz
oratórium

22. Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban – részlet

Mindenki indul, akar menni,
az őszön nem történik semmi,
meghalnak, nem támad föl senki,
aláznak, nem lázad föl senki,
mindenki boldog akar lenni,
mindenki örömeit rémek
fenyegetik. Én is félek.

Tádé Sándor: Zarándoklás a cédrusokhoz
oratórium

23. Baalbek – részlet: Cédrusfa

A cédrus az apánk.
Ő a változó világ telje.
Ágyéka ereje. Indái rendje.
A mindenség műhelyében méretlen mély lehetőség,
fölismerjék és megtiszteljék,
tudván, mi a gyönyörben gyönyörűség,
az erjedt nedvű vadhajítás belássa boldogságos őset.

Tádé Sándor: Zarándoklás a cédrusokhoz
oratórium

24. Mária kútja Názáretben – részlet

Nehéz kor jön. Én koraszülött lettem,
akit szél elkap, kikészít egy légörvény,
világos nappal meghalhat a világ,
életébe sem termett természetes halált,
mert tetteinkben töretik a törvény.

Tádé Sándor: Zarándoklás a cédrusokhoz
oratórium

25. Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban – részlet

Rikolthat a művész az égen kén s kobalt páváiból,
törvény, hogy cédrussá váljon a milliógyökű magány.
Itt áll, mennydörgő teteje a csillagoknak hinta,
termi magának a kint örökre, fejünknek a szédületet.

Nagy László: Csontváry

